

ZBIORY BIBLIOTEKI MUZEUM MIASTA OSTROWA WIELKOPOLSKIEGO

Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego powstało w 1988 r. Od tego momentu funkcję dyrektora pełni w nim jeden z założycieli instytucji – Witold Banach. Od początku swego istnienia muzeum mieści się w salach II piętra miejskiego ratusza. W 1998 r. biblioteka muzealna otrzymała pomieszczenia na I piętrze i również tam, w latach 1994–2012, w holu Urzędu Stanu Cywilnego, prezentowane były wystawy czasowe. Od 2011 roku część ekspozycji wystawiana jest w odrestaurowanej, dziewiętnastowiecznej synagodze, a od 2013 r. na ostrowskim rynku muzeum organizuje cieszące się dużym zainteresowaniem wystawy plenerowe.

W bieżącym roku nastąpiła poważna zmiana lokalowa, ponieważ muzeum otrzymało do dyspozycji również parter ratusza, co otwiera drogę do dalszego rozwoju instytucji. W planach jest aranżacja wystawy stałej „Dawna ulica miejska” – będącej rekonstrukcją ulicy ostrowskiej z początku XX wieku. Odwzorowane zostanie dawne kino, zakład fryzjerski oraz kawiarnia, która będzie jednocześnie ekspozycją i lokalem użytkowym.

Muzeum prezentuje obecnie trzy wystawy stałe. Zwiedzający mogą zapoznać się z ekspozycją dotyczącą historii miejscowości – „Ostrów do 1939 r., wypisy z dziejów miasta” – oraz wystawą „Salonik dawnych mistrzów Ostrowa” – gdzie zaprezentowano zarówno wielkopolskie instrumenty ludowe, jak i najcenniejsze obiekty, które ze względu na ramy czasowe bądź tematyczne nie komponują się z ekspozycją historyczną. Wśród nich znajdują się obrazy takich mistrzów jak: Jerzy Kujawski, Władysław Kawecki, Antoni Serbeński, Krzysztof Cander czy artysta-ziemianin z podostrowskiego majątku Wysocko – hrabia Stanisław Szembek. Ostatnią, ale cieszącą się wielką popularnością zwiedzających, wystawą stałą jest „W kuchni babuni”, która w ciekawej aranżacji prezentuje meble, urządzenia i sprzęty kuchenne mieszczańskiego domu pierwszej połowy ubiegłego wieku.

Prawie trzydzieści lat działalności muzeum zaowocowało także szeregiem ciekawych ekspozycji czasowych. Do najcenniejszych zaliczyć należy wystawę „Malarstwo Zdzisława Beksińskiego” z Muzeum Historycznego w Sanoku (2008), ekspozycję polskich strojów ludowych autorstwa Anny Ważny „Piękno użyteczne. Polskie

stroje ludowe ze zbiorów Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi” (2006), czy wystawę „Chińskiej Arami Terakotowej cesarza Quin” (2009), którą obejrzała rekordowa liczba zwiedzających – ponad siedem i pół tysiąca osób. Największym zainteresowaniem wśród ekspozycji prezentujących głównie muzealne zbiory były wystawy przygotowane przez kustosz Barbarę Jarosz: „Dawnych reklam czar” (2003), „Życie codzienne Ostrowa w pierwszej połowie XX wieku” (2007, 2015) czy „Garnizon ostrowski” (2004). W sumie na przestrzeni dwudziestu dziewięciu lat działalności muzeum zaproponowało mieszkańcom Ostrowa i odwiedzającym miasto gościom ponad 280 ekspozycji, które prezentowane były nie tylko w salach muzeum i w plenerze, lecz również w zaprzyjaźnionych instytucjach kultury w Ostrowie i poza nim. Łącznie z zaprezentowanej oferty wystawienniczej skorzystało dotychczas ponad 320 tysięcy osób.

Wśród projektów realizowanych przez muzeum jednym z najważniejszych i najbardziej znanych w środowiskach artystycznych w Polsce i na świecie jest Międzynarodowe Biennale Małej Formy Graficznej i Ekslibrisu. W 2016 r. odbywający się po raz 16 konkurs zgromadził 440 artystów z 41 krajów, którzy nadesłali aż 1489 prac. Każda kolejna edycja cieszy się coraz większym zainteresowaniem, a regulamin konkursu, umożliwiając pozyskiwanie przez muzeum prezentowanych grafik, pozwolił na zgromadzenie niezwykle bogatej kolekcji artystycznej, która obecnie liczy już ponad 18 tysięcy małych form graficznych i ekslibrisów.

Do bogatej oferty kulturalnej ostrowskiego muzeum zaliczyć należy również organizację spotkań z przedstawicielami świata sztuki, literatury i nauki, które ciesząc się niegasnącą popularnością, umożliwiają ostrowianom zapoznawanie się z wynikami badań naukowych, osobiste poznawanie twórców oraz uczestnictwo w działaniach artystycznych.

Ta szeroka działalność muzeum przez lata zaowocowała bliską współpracą z instytucjami kulturalnymi Ostrowa i powiatu ostrowskiego, wśród których wymienić warto: Ostrowskie Centrum Kultury i „Forum Synagoga”, Powiatową Galerię Sztuki Współczesnej, czy Państwową Szkołę Muzyczną, oraz organizacjami pozarządowymi takimi jak: Uniwersytet III Wieku, Ostrowskie Towarzystwo Naukowe, Towarzystwo Opieki nad Zabytkami czy Towarzystwo Chopinowskie.

Wynikiem współpracy z pasjonatem jazzu Jerzym Wojciechowskim był jeden z najbardziej znanych i cenionych wśród miłośników muzyki cykl kilkudziesięciu koncertów zorganizowanych w latach 1994–2005 pod wspólną nazwą „Jazz w muzeum”, w których wystąpili najwybitniejsi artyści światowej sceny muzycznej. Koncerty organizowane są do tej pory, jednak, ze względu na coraz liczniejszą grupę fanów, musiały zostać przeniesione do większej sali ostrowskiego kina „Komeda”.

Jednym z pierwszych istotnych zadań podjętych przez organizatorów instytucji było stworzenie biblioteki muzealnej. Zbiory biblioteczne Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego pozyskiwane są od 1988 roku i gromadzą ponad 6500 woluminów, podobną ilość wydawnictw prasowych oraz liczne materiały pomocnicze.

Ze względu na charakter muzeum do najważniejszych należą wszelkie publikacje związane z Ostrowem Wielkopolskim i regionem – zarówno wydania dawne, jak i wszystkie współczesne wydawnictwa tematycznie związane z naszym miastem. Drugą ważną grupę stanowią książki autorstwa ostrowian lub osób związanych z miastem i regionem. Ciekawym uzupełnieniem tych zbiorów są wydania wspomnieniowe i opracowania amatorskie, które mogą stanowić dobry materiał źródłowy do dalszych badań.

Z pozostałych publikacji na szczególną uwagę zasługuje bogaty zbiór wydawnictw historycznych, zwłaszcza dotyczący dziejów Wielkopolski, oraz liczne pozycje biograficzne, wspomnieniowe i epistolograficzne. Na przestrzeni kilkudziesięciu lat udało się zgromadzić również ciekawy dział dotyczący kultury materialnej i etnografii Polski i regionu, a także, głównie dzięki darczyńcom, podstawowy kanon literatury pięknej.

Przeważająca część zbiorów bibliotecznych napisana jest w języku polskim, jednakże, zwłaszcza wśród wydawnictw z przełomu XIX i XX wieku, występują książki w języku niemieckim, a sporadycznie także francuskim.

Do najważniejszych, ze względu na profil muzeum, zbiorów bibliotecznych należą najstarsze i trudno dziś dostępne wydawnictwa związane z przeszłością Ostrowa Wielkopolskiego. Jedną z nich jest *Opis historyczny kościoła w Ostrowie z dodatkami* ks. Pawła Władysława Fabisza z 1875 roku (Ostrów¹); niestety w muzeum znajduje się jedynie kopia tej publikacji. Ponieważ do 1947 r. w Ostrowie znajdowała się tylko jedna parafia, historia kościoła jest ściśle związana z historią miasta. Dlatego do równie chętnie czytanych należą *500-lecie parafii 1434–1934* Andrzeja Wojtkowskiego (Ostrów Wielkopolski, 1935), czy ks. Arkadiusza Lisieckiego *Stary kościół parafialny w Ostrowie* – pozycja pełna archiwalnych zdjęć nieistniejącego już dzisiaj drewnianego kościoła (Ostrów, 1906).

Niezmierznie ważnym czynnikiem dla rozwoju miasta w XIX w. było powołanie w 1845 r. Królewskiego Gimnazjum Katolickiego, dlatego też publikacje opisujące historię i rozwój jednej z najstarszych w Południowej Wielkopolsce szkół średnich stanowią cenną kolekcję w zbiorach bibliotecznych. Wśród nich wymienić warto *Wiadomość o szkolności katolickiej w Dekanacie Koźmińskim i o Gimnazjum Katolickim w Ostrowie* ks. Pawła Władysława Fabisza (Ostrów, 1874) czy znacznie późniejsze publikacje: *Zarys dziejów Gimnazjum w Ostrowie* (Ostrów Wielkopolski, 1927) i *Dziesięciolecie Gimnazjum Ostrowskiego w niepodległej Polsce*² – obydwie pióra Tadeusza Eustachiewicza. Do najważniejszych pozycji zgromadzonych w bibliotece muzealnej należą też sprawozdania i programy gimnazjalne, które sięgają połowy XIX wieku. W zbiorach biblioteki znajduje się ponad pięćdziesiąt programów, sprawozdań i suplementów obejmujących lata 1846–1929. Wydawane corocznie, są

¹ Urzędowa nazwa Ostrów Wielkopolski została nadana w 1920 roku.

² Tadeusz Eustachiewicz, *Sprawozdanie Dyrekcji Państw. Gimnazjum Męskiego w Ostrowie Wlkp. za lata szkolne 1918/19–1928/29 (dziesięciolecie)*, (Ostrów Wielkopolski, 1929).

nie tylko cennym źródłem wiedzy o gimnazjum i wychowankach, ale zawierają także wiele interesujących publikacji, będących wynikiem działalności naukowej grona pedagogicznego. Ostrowscy wykładowcy równocześnie z nauczaniem niezwykle często zajmowali się pracą badawczą, stąd wydawnictwa dokumentujące ich wyniki stanowią wartościowy element księgozbioru. Wymienić tu warto przekład z łaciny *Mnemonion* Antoniego Bronikowskiego z 1852 r. (Ostrów), *Żywoty Korneliusz Neposa z objaśnieniami i słownikiem dla szkół* Antoniego Jerzykowskiego (Poznań, 1897) czy późniejsze *Zagadnienie walki z pesymizmem w stosunkach między ludźmi* Józefa Jachimka z 1939 r. (Ostrów Wielkopolski).

Wśród opracowań dotyczących przeszłości miasta jedną z ważniejszych jest niemieckojęzyczna historia Ostrowa napisana przez burmistrza Maxa Besserta w 1914 r. (*Aus der Vergangenheit der Stadt Ostrowo*, Ostrów). Oprócz niego przeszłość grodu nad Ołobokiem badał ks. Marjan Rospenk (*Krótki zarys dziejów miasta Ostrowa*, Ostrów Wielkopolski, 1928) oraz *Dzieje miasta Ostrowa Wielkopolskiego oraz informator gospodarczy*, Ostrów Wielkopolski, 1947). Temat ten podejmują także późniejsze publikacje: *Szkic miasta Ostrowa Wielkopolskiego* (Ostrów Wielkopolski, 1958), *Powiat ostrowski 1945–1968* (Ostrów Wielkopolski, 1969) czy *Kształtowanie władzy ludowej w ostrowskiem w latach 1945–1949* (Ostrów Wielkopolski, 1971)³.

Cennym materiałem źródłowym okazały się księgi adresowe wydane w 1906, 1928 i 1938 r., a także wszelkie opracowania rocznicowe straży pożarnej, klubów sportowych Ostrovii i Venetii, czy działających od połowy XIX wieku chórów i towarzystw śpiewaczych.

Dawny Ostrów to również prężnie działający rynek prasowy i wydawniczy. Dlatego też do zbiorów biblioteki dołączają pozycje wydane w Ostrowie, choć tematycznie nie zawsze z miastem związane. Jako przykłady z tej grupy wymienić warto wydawnictwa Księgarni Stefana Rowińskiego *Skarbczyk pieśni polskich* (1908) i powieść Józefa Grajnera *Dzielny ulan* (1912), czy książkę autorstwa innego ostrowskiego wydawcy Witolda Leitgebera *Zasługi Adama Mickiewicza jako poety, patrioty, człowieka i katolika* (1898). Warte zauważenia są również *Wspomnienia z kulturkampfu 1875–1878* proboszcza Walentego Śmigielskiego (1900), czy pierwsze wydanie powieści ostrowskiego pisarza Gustawa Bojanowskiego *Farsa o szalonym tańcu* (1925).

Z wydawnictw o szerszym zasięgu na szczególną uwagę zasługuje księgozbiór powstańca wielkopolskiego Zygmunta Wieliczki (1890–1975), badacza dziejów zrywu powstańczego z 1918 r., który mimo emigracyjnego wyjazdu do Ameryki Południowej, nieustannie interesował się wydarzeniami związanymi z procesem odzyskania niepodległości i włączeniem Wielkopolski do państwa polskiego. Księgozbiór Wieliczki przekazany ostrowskiemu muzeum jako depozyt obejmuje kilkaset pozycji z historii wojskowości, wśród których prawdziwą perełką jest trudno do-

³ W publikacji brak nazwiska autora.

stępne wspomnieniowe wydawnictwo autorstwa darczyńcy *Od Prosny po Rawicz* (Poznań, 1931).

Drugim ważnym dla ostrowskiej biblioteki darem jest księgozbiór ostrowiani-
na, wykładowcy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu prof. Edwarda
Serwańskiego (1912-2000). W tej grupie poczesne miejsce zajmują wydawnictwa
związane z II wojną światową, zwłaszcza te powiązane z Wielkopolską oraz historią
powojennych stosunków polsko-niemieckich.

Pozyskane legaty to niezwykle ważna część muzealnego księgozbioru, lecz także
poszukiwania na rynku wydawniczym, zwłaszcza antykwarycznym, zaowocowały
zasileniem biblioteki o wiele atrakcyjnych pozycji. Wśród nich warto zwrócić uwa-
gę na album *Dwory polskie w Wielkim Księstwie Poznańskim* Leonarda Durczykie-
wicza (Czempiń, 1912), dawne wydania historii Księstwa Poznańskiego⁴, Dziennik
Urzędowy Królewsko – Pruskiej Regencji w Bydgoszczy (Bydgoszcz 1818), Dzien-
nik Urzędowy Królewskiej Regencji w Poznaniu na rok 1836, 1937⁵, dwujęzyczne
zbiory praw dla Państw Królestwa Pruskiego⁶, wydane podczas zaborów opracowa-
nia dotyczące powstania listopadowego⁷ oraz *Das Königlich Preussische 7. West-
preuss. Infanterie Regiment Nr. 155*. (Charlottenburg, 1931).

Na przełomie XIX i XX wieku szerokim echem odbiła się historia niespełnionej
miłości córki rezydującego w Antoninie ks. Antoniego Radziwiłła – Elizy Radziwił-
łówny – i następcy pruskiego tronu Wilhelma I. Wiele z wydanych wówczas publi-
kacji o tym romansie znalazło swoje miejsce w zbiorach biblioteki muzealnej. Warte
wymienienia są przynajmniej niektóre: dziewiętnastowieczna *Eliza Radziwiłłówna
i Wilhelm I*, współczesna *Na całym świecie tylko Ona. Zakazana miłość księżniczki
Elizy Radziwiłłówny i Wilhelma Pruskiego*, wydania niemieckojęzyczne: *Elisa Rad-
ziwill Ein Leben in Liebe und Leid*, *Prinzess Elissa Radziwill Ein Lebensbild* czy
opowieść pióra pochodzącego z Ostrowa Leo Hirscha *Elisa Radziwill Die jugend-
liebe Kaiser Wilhelms I*⁸.

Wśród wydanych na przełomie XIX i XX stulecia perełek wydawniczych na
szczególną uwagę zasługuje z pewnością album z 1899 r. poświęcony malarzowi

⁴ *Opisanie Księstwa Poznańskiego*, red. J. N. Bobrowicz (Lipsk 1846); Stanisław Kar-
wowski, *Historia Wielkiego Księstwa Poznańskiego*, tom I–III (Poznań 1918-1931).

⁵ Dziennik Urzędowy Królewskiej Regencji w Poznaniu na rok 1836, Poznań 1936;
Dziennik Urzędowy Królewskiej Regencji w Poznaniu na rok 1837, Poznań 1937.

⁶ Zbiór praw dla państw Królestwa Pruskiego, Berlin 1817–1852, Zbiór praw dla państw
Królestwa Pruskiego, Poznań 1831, 1842.

⁷ Stanisław Barzykowski, *Historia Powstania Listopadowego*, tom I–III (Poznań 1883-
1884); J. Grabiec, *Rok 1863* (Poznań 1913).

⁸ Teresa z Potockich Wodzicka, *Eliza Radziwiłłówna i Wilhelm I* (Kraków 1896); Dagmar
von Gersdorff, *Na całym świecie tylko Ona. Zakazana miłość księżniczki Elizy Radziwiłłówny
i Wilhelma Pruskiego* (Jelenia Góra 2014); Bruno Hennig, *Elisa Radziwill Ein Leben in
Liebe und Leid* (Berlin 1911); Oswald Baer, *Prinzess Elissa Radziwill Ein Lebensbild* (Berlin
1908); Leo Hirsch, *Elisa Radziwill Die jugendliebe Kaiser Wilhelms I* (Stuttgart 1929).

Henrykowi Siemiradzkiemu⁹, wspomnienia mieszkającego w pobliskich Śliwnikach Jana Nepomucena Niemojewskiego¹⁰ czy niemieckojęzyczny biogram W. A. Mozarta, który zasiliał zbiory biblioteki Królewskiego Gimnazjum Katolickiego¹¹.

W 2007 r. biblioteka muzealna pozyskała kolejny legat, w skład którego wchodzi głównie polonika gromadzone przez prawnika, polityka, działacza emigracyjnego i wielkiego patriotę Wincentego Broniwoja-Orlińskiego (1913–2006). Księgozbiór, na który składa się kilkaset pozycji, to przede wszystkim emigracyjne wydania literatury polskiej, ale też liczne wydawnictwa dotyczące emigracji polskiej w Europie oraz opracowania z historii najnowszej Polski, które z racji cenzury do 1989 r. nie mogły ukazywać się w naszym kraju.

Zbiór prasy dorównuje liczebnością księgozbiorowi podstawowemu i zawiera kilkadziesiąt tytułów, co przekłada się na ponad sześć tysięcy egzemplarzy. Ponieważ muzeum istnieje niecałe trzydzieści lat, wszystkie starsze numery pozyskane zostały przede wszystkim drogą darowizny od mieszkańców miasta i regionu, którzy zechcieli uzupełnić muzealne zbiory swoimi kolekcjami.

Do najstarszych i najcenniejszych należą: „Gazeta Ostrowska” nr 3 z 1846 r., numery dwujęzycznego „Kreis Wochenblatt für dem Adelnauer Kreis. Tygodnik Powiatowy pow. Odolanowskiego” (1864, nr 25–51 i 1868, nr 1, 3–52, 1872, nr 2–48) oraz niemieckojęzyczny „Kreisblatt für dem Kreis Ostrowo” z 1905 roku. Z okresu zaborów i lat międzywojennych biblioteka posiada tylko pojedyncze egzemplarze „Ostrower Zeitung”, „Gazety Ostrowskiej”, „Orędownika Ostrowskiego” oraz „Gońca Narodowego”. Całość wydań „Orędownika Ostrowskiego” z lat 1921–1939 oraz numery „Gazety Ostrowskiej” z lat 1919–1922 można przeglądać na rzadko dziś używanych mikrofilmach. Z okresu międzywojennego udało się pozyskać okazały zbiór prasy szkolnej: z gimnazjum żeńskiego – „My i u nas” – i z gimnazjum męskiego – „Promień”.

Z lat po zakończeniu II wojny światowej zachowały się numery „Głosu Ostrowskiego” (1945–1948) i „Gazety Ostrowskiej” (1949, 1951). Z późniejszych lokalnych wydawnictw biblioteka muzealna ma w swoich zbiorach komplet wydań „Południowej Wielkopolski” i większość gazet wychodzących po 1989 r. Wśród nich znajdują się „Gazeta Ostrowska”, „Kurier Ostrowski” a także „Panorama Wielkopolska”, „Wagon”, „Postęp”, czy „Orędownik Ostrowski”.

Dla poszukiwaczy materiałów prasowych związanych z Ostrowem Wielkopolskim przygotowany został katalog wycinków prasowych z lat 1988–1999. Kronika regionalna powstała na podstawie prasy lokalnej oraz „Gazety Poznańskiej” i „Głosu Wielkopolskiego”. Obejmuje działy: historia, kultura, sport, szkolnictwo i zakłady pracy.

Spośród prasy pozaregionalnej biblioteka muzealna może poszczycić się obszerną kolekcją czasopism historycznych, literackich i opiniotwórczych. Wśród nich znaj-

⁹ Stanisław Lewandowski, *Henryk Siemiradzki* (Kraków 1904).

¹⁰ Jan Nepomucen Niemojewski, *Wspomnienia* (Warszawa 1925).

¹¹ Otto Jahn, *W. A. Mozart*, tom I–IV (Lipsk 1856–59).

dują się: „Kronika Wielkopolska”, „Odra”, „Karta”, „Mówią Wieki”, „Wiadomości Historyczne”, „Zeszyty Literackie”, „Res Publica”, „Literatura”, „Życie Literackie”, „Polityka”, „Tygodnik Powszechny”, ale też „Wojskowy Przegląd Historyczny”, czy pochodząca ze zbiorów Zygmunta Wieliczki londyńska „Bellona”.

Do zbioru czasopism emigracyjnych biblioteki muzealnej należy także miesięcznik „Orzeł Biały” wydawany w Londynie (1964–2001), paryska „Kultura” (1953–1988), pojedyncze numery „Przemian” (Monachium) i „Przeglądu Zachodniego” (Londyn). Poza „Belloną” prasa emigracyjna pochodzi ze zbiorów Wincentego Brogniwoja-Orlińskiego.

Dla zainteresowanych prasą przedwojenną w bibliotece udało się zgromadzić egzemplarze pism ogólnopolskich, takich jak warszawski „Tygodnik Ilustrowany” (1877–79), „Kłosa” (1879), „Bluszcz” (1902) czy „Wiarus” (1935, 1937), lwowską „Polskę” (1906), poznańską „Tęczę” (1928–30) i „Przewodnik Katolicki” (1916), a także krakowski „Światowid” (1924).

Osobny dział biblioteki muzealnej stanowi liczący prawie półtora tysiąca egzemplarzy zbiór materiałów pomocniczych takich jak: maszynopisy, prace magisterskie i doktorskie, nadbitki artykułów naukowych, katalogi wystaw, druki reklamowe, nuty, mapy i multimedia.

W tej grupie do najważniejszych należą maszynopisy zawierające opracowania historyków i regionalistów dotyczące przeszłości Ostrowa Wielkopolskiego oraz wspomnienia ostrowian, stanowiące niekiedy interesujący materiał przyczynkowy do dalszych badań. Wymienić tu należy na pewno prace regionalisty Mariana Grześczyka (1905–1999) *Historia kościoła poewangelickiego w Ostrowie Wlkp.* (1985), *Szkolnictwo powszechne w Ostrowie od XVIII w. do roku 1914* (1987), czy opracowania dotyczące wybranych zagadnień z historii miasta, początków ostrowskiego harcerstwa i amatorskiego teatru. Wśród wspomnień do najważniejszej grupy należą te związane z II wojną światową, zwłaszcza z tajnym nauczaniem na ziemi ostrowskiej; poza tym biogramy absolwentów ostrowskiego gimnazjum męskiego oraz prace magisterskie dotyczące przeszłości Ostrowa Wielkopolskiego, kultury ludowej, czy ważnych dla miasta i regionu zagadnień kulturalnych. Do ciekawszych opracowań należą *Zarys historii Kurkowego Bractwa Strzeleckiego w Ostrowie wydany z okazji 200-lecia 1730–1930* (1930), kronika Szkoły Podstawowej Nr 14 w Zacharzewie z lat 1878–1936 (kopia) oraz materiały związane z ostrowską drogą do niepodległości, działalnością lokalnych firm i stowarzyszeń czy ruchem solidarnościowym w Ostrowie i regionie¹².

Wśród nadbitok, będących przede wszystkim spuścizną po profesorze Serwańskim, przeważają artykuły dotyczące powstania wielkopolskiego, historii II wojny światowej, zwłaszcza na terenie Wielkopolski, oraz powojennych stosunków polsko-niemieckich.

¹² O tych zagadnieniach pisali m.in. Józef Pietrzak, Magdalena Skup, Danuta Frączek, Marzena Mulnik.

Organizowane od ponad ćwierć wieku Międzynarodowe Biennale Małej Formy Graficznej i Ekslibrisu, które stanowi przegląd twórczości artystycznej grafików zarówno z Polski i Europy, jak i wielu odległych krajów świata (Argentyna, Brazylia, Chiny), zaowocowało pokaznym zbiorem katalogów wystaw plastycznych, głównie grafik, podarowanych przez artystów prezentujących, często od wielu lat, swoje prace podczas wystawy pokonkursowej.

Wśród multimediiów zaś ważną grupę tworzą archiwalne zapisy (na taśmach VHS) kilkudziesięciu koncertów z cyklu „Jazz w muzeum”, dokumentujących występy na muzealnej scenie największych muzycznych sław z kraju i ze świata. Są to koncerty m.in.: Zbigniewa Namysłowskiego, Andrzeja Jagodzińskiego, Mike’a Russela czy Billy’ego Harpera. Zbiór ten, jak i dokumentacja związana z koncertami oraz wydawnictwa im towarzyszące: *Portfolio Jazz w Muzeum* (Ostrów Wielkopolski, 2005), programy koncertów i festiwali oraz płyty z nagraniami z koncertów są nie tylko dokumentami potwierdzającymi działalność pozawystawienniczą muzeum, ale także ważnym uzupełnieniem gromadzonych materiałów związanych z mieszkającym w Ostrowie Wielkopolskim w latach młodości prekursorem polskiego jazzu – Krzysztofem Komeda Trzcińskim. Ciekawym dopełnieniem wydawnictw krajowych związanych ze sławnym muzykiem jest książka wydana w 2002 r. przez Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego *Krzysztof Komeda w kołysce* (II wydanie, 2009), w której autor Mariusz Krystek zebrał informacje, wspomnienia i ciekawostki związane z pobytem sławnego muzyka w Ostrowie.

Krzysztof Komeda w kołysce nie jest jedyną pozycją wydaną przez Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego. Od 1991 r. instytucja ta, w ramach serii Biblioteka Ostrowska, konsekwentnie realizuje nakreślony ćwierć wieku temu plan wydawniczy, mający uzupełnić braki na lokalnym rynku księgarskim. W ramach serii, której pomysłodawcą i realizatorem jest dyrektor muzeum Witold Banach, ukazało się do tychczas czterdzieści osiem pozycji. Biblioteka Ostrowska to nie tylko opracowania dotyczące wybranych zagadnień z historii miasta, ale również twórczość prozatorska i poetycka autorów bądź to mieszkających na stałe w Ostrowie Wielkopolskim, bądź też związanych z regionem miejscem urodzenia. Są to twórcy, dla których mała ojczyzna stanowi ważny element artystycznego życia i których twórczość, często z tych samych powodów, jest szczególnie poszukiwana i chętnie czytana przez mieszkańców miasta. Wśród wydanych do tej pory tomów Biblioteki Ostrowskiej na szczególną uwagę zasługują wielokrotnie nagradzane na targach wydawniczych albumy z widokami dawnego Ostrowa, zarejestrowanymi na kartach pocztowych, fotografiach, obrazach czy grafikach, a także na folderach reklamowych, znakach graficznych czy drukach ulotnych.

Do cieszących się największym zainteresowaniem wśród czytelników należą albumy: *Ostrowska nostalgia* (2011), *Ostrów Wielkopolski w dawnej pocztówce 1897–1939* (1998, 2002) *Powiat ostrowski w dawnej pocztówce do 1939 roku* (1999) – wszystkie trzy autorstwa Witolda Banacha. Wśród wydawnictw książkowych do

najważniejszych należą *Ostrów Wielkopolski. Ilustrowane dzieje miasta* (praca zbiorowa, 1999); prezentująca tradycje literackie miasta i regionu *Ostrów pod znakiem pegaza* (Witold Banach, 1996, 2005) i będąca zbiorem tłumaczeń niemieckojęzycznych tekstów dotyczących Ostrowa książka *Po niemiecku o Ostrowie* (red. W. Banach, W. Gawłowski, 2008). Do grona ważnych publikacji należą również *130 lat kolei w Ostrowie* (Barbara Jarosz, Marek Płóciennik, 2005), *Republika Ostrowska* (Zenon Dykcik, 1992, 2003), czy wspomnieniowe i biograficzne wydawnictwa dotyczące osób związanych z regionem: Janem Jerzym Przebendowskim, Wojciechem Bąkiem czy Edwardem Serwańskim. Autorami związanymi z naszym miastem, których twórczość cieszy się wyjątkowo życzliwym przyjęciem ostrowian, są: Jadwiga Żylińska, Gustaw Bojanowski, Jerzy Ofierski, czy Kazimierz Radowicz. Dużą popularnością cieszą się też tomiki poezji Wojciecha Bąka, Wojciech Gawłowskiego, Romana Bąka czy Aleksandry Kielb-Szawuły.

Wiele z wydanych przez muzeum pozycji można kupić na miejscu lub drogą internetową – ze wszystkimi zaś można zapoznać się w bibliotece Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego.

BIBLIOGRAFIA

- Banach, Witold. 2011. *Ostrowska nostalgia*. Ostrów Wielkopolski: Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego.
- Banach, Witold. 1996, 2005. *Ostrów pod znakiem pegaza*, Ostrów Wielkopolski: Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego.
- Banach, Witold. 1998, 2002. *Ostrów Wielkopolski w dawnej pocztówce 1897–1939*, Ostrów Wielkopolski: Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego.
- Banach, Witold. 1999. *Powiat ostrowski w dawnej pocztówce do 1939 roku*, Ostrów Wielkopolski: Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego.
- Barzykowski, Stanisław. 1883–1884. *Historia Powstania Listopadowego*. T I–III. Poznań: Księgarnia Jana Konstantego Żupańskiego.
- Bessert, Max. 1914. *Aus der Vergangenheit der Stadt Ostrowo*. Ostrów: Th. Hoffmann.
- Bojanowski, Gustaw. 1925. *Farsa o szalonym tańcu*, Ostrów Wielkopolski: Drukarnia Narodowa.
- Bronikowski, Antoni. 1852. *Mnemonion*, Ostrów: Th. Hoffmann.
- Das Königlich Preussische 7. Westpreuss. Infanterie Regiment Nr. 155*. 1931. Bernard & Graefe, Charlottenburg.
- Durczykiewicz, Leonard. 2012. *Dwory polskie w Wielkim Księstwie Poznańskim*. Czempin: volumina.pl
- Dykcik, Zenon. 1992, 2003. *Republika Ostrowska*. Ostrów Wielkopolski: Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego.
- „Dzieje miasta Ostrowa Wielkopolskiego oraz informator gospodarczy”, *Głos Ostrowski* (1947)
- „Dziennik Urzędowy Królewskiej Regencji w Poznaniu na rok 1836”. 1936. Poznań: Drukarnia W. Decknera.
- „Dziennik Urzędowy Królewskiej Regencji w Poznaniu na rok 1837”. 1837. Poznań: Drukarnia W. Dercknera.

- „Dziennik Urzędowy Królewsko – Pruskiej Regencyi w Bydgoszczy”. 1818. Bydgoszcz.
- Eustachiewicz, Tadeusz. 1929. *Sprawozdanie Dyrekcji Państw. Gimnazjum Męskiego w Ostrowie Wlkp. za lata szkolne 1918/19–1928/29 (dziesięciolecie)*. Ostrów Wielkopolski” Państwowe Gimnazjum Męskie i Komitet Rodzicielski.
- Fabisz, Paweł Władysław. 1875. *Opis historyczny kościoła w Ostrowie z dodatkami*. Ostrów.
- Fabisz, Paweł Władysław, *Wiadomość o szkolności katolickiej w Dekanacie Koźmińskim i o Gimnazjum Katolickim w Ostrowie*. 1874. Ostrów: J. Priebatsch.
- Grabiec J. 1913. *Rok 1863*. Poznań: Nakładem Zdzisława Rzepeckiego.
- Grajnert, Józef. 1912. *Dzielny ulan*, Ostrów: Księgarnia Stefana Rowińskiego.
- Gersdorff, Dagmar. 2014. *Na całym świecie tylko Ona. Zakazana miłość księżniczki Elisy Radziwiłłówny i Wilhelma Pruskiego*. Jelenia Góra: AD REM.
- Hennig, Bruno. 1911. *Elisa Radziwill Ein Leben in Liebe und Leid*. Berlin: E. S. Mittler & Sohn.
- Hirsch, Leo. 1929. *Elisa Radziwill Die jugendliebe Kaiser Wilhelms I*, Stuttgart: W. Hädecke.
- Jachimiek Józef, „Zagadnienie walki z pesymizmem w stosunkach między ludźmi”, *Orędownik Ostrowski* (1939).
- Jarosz, Barbara, Płóciennik Marek. 2005. *130 lat kolei w Ostrowie*. Ostrów Wielkopolski: Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego.
- Jerzykowski, Antoni. 1897. *Żywyty Korneliusz Neposa z objaśnieniami i słownikiem dla szkół*. Poznań: Księgarnia J. K. Żupańskiego.
- Karwowski, Stanisław. 1918–1931. *Historia Wielkiego Księstwa Poznańskiego*, tom I–III. Poznań: Drukarnia Narodowa Braci Winiewiczów.
- Krystek, Mariusz. 2009. *Krzysztof Komeda w kołysce*. Ostrów Wielkopolski: Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego.
- Kształtowanie władzy ludowej w ostrowskiem w latach 1945–1949*. 1971. Ostrów Wielkopolski.
- Leitgeber Witold. 1898. *Zasługi Adama Mickiewicza jako poety, patryoty, człowieka i katolika*, Ostrów: W. Leitgeber.
- Lewandowski, Stanisław. 1904. *Henryk Siemiradzki*, Warszawa-Kraków: Gebethner i Wolff.
- Lisiecki, Arkadiusz. 1906. *Stary kościół parafialny w Ostrowie*. Ostrów.
- Niemojewski, Jan Nepomucen. 1925. *Wspomnienia*. Warszawa: Gebethner i Wolff.
- Bobrowicz, J. N. de. 1846. *Opisanie historyczno-statystyczne Wielkiego Księstwa Poznańskiego*. Lipsk: Nakł. Księgarni Zagranicznej.
- Ostrów Wielkopolski. Ilustrowane dzieje miasta*. 1999. Ostrów Wielkopolski: Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego.
- Oswald, Baer. 1908. *Prinzess Elissa Radziwill Ein Lebensbild*. Berlin: Ernst Siegfried Mittler und Sohn Königliche Hofbuchhandlung.
- Otto, Jahn. 1856–59. *W. A. Mozart*, tom I–IV, Lipsk: Breitkopf und Härtel.
- Gawłowski, Wojciech, Witold Banach. 2008. *Po niemiecku o Ostrowie: antologia tekstów historycznych i literackich z XIX i XX wieku*. Ostrów Wielkopolski: Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego.
- Portfolio Jazz w Muzeum*. 2005. Ostrów Wielkopolski: Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego.
- Powiat ostrowski 1945–1968*. 1969. Ostrów Wielkopolski: Prezydium Powiatowej Rady Narodowej.
- Rospenk, Marjan. 1928. *Krótki Zarys Dziejów Miasta Ostrowa*. Ostrów Wielkopolski: Miasto Ostrów.

- Skarbczyk pieśni polskich*. 1908. Ostrów: Drukarnia S. Rowińskiego.
- Szkic miasta Ostrowa Wielkopolskiego*. 1958. Ostrów Wielkopolski: Polskie Tow. Hist. - Koło Terenowe.
- Śmigieński, Walenty. 1900. *Wspomnienia z kulturkampfu 1875–1878*. Ostrów: W. Śmigieński.
- Wieliczka, Zygmunt. 1931. *Od Prosnego po Rawiczy*, Poznań: Wojewódzki Instytut Wydawniczy.
- Wodzicka, Teresa. 1896. *Eliza Radziwiłłówna i Wilhelm I*. Kraków: Oficyna Polska, Kraków.
- Wojtkowski, Andrzej. 1935. *500-lecie parafii 1434–1934*, Ostrów Wielkopolski: ks. Ludwik Jarosz.
- Zarys dziejów Gimnazjum w Ostrowie*. 1927. Ostrów Wielkopolski: Komitet Nauczycielski.
- Zbiór praw dla państw Królestwa Pruskiego*. 1817–1852. Berlin: W. Decker.
- Zbiór praw dla państw Królestwa Pruskiego*. 1831, 1842. Poznań: W. Decker i Spółka.

ZBIORY BIBLIOTEKI MUZEUM MIASTA OSTROWA WIELKOPOLSKIEGO

Słowa kluczowe: muzeum, biblioteka, zbiory biblioteczne, Ostrów Wielkopolski

Jednym z pierwszych zadań podjętych przez organizatorów Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego było stworzenie biblioteki. Zbiory pozyskiwane od 1988 roku gromadzą ponad 6500 woluminów oraz podobną ilość wydawnictw prasowych. Do najważniejszych należą książki związane z Ostrowem Wielkopolskim i regionem a także publikacje autorstwa ostrowian. Uzupełnieniem tych zbiorów są wydania wspomnieniowe i opracowania amatorskie. Na szczególną uwagę zwraca depozyt powstańca wielkopolskiego Zygmunta Wieliczki, badacza procesu odzyskania niepodległości i włączenia Wielkopolski do państwa polskiego. Ważnym legatem jest księgozbiór prof. Edwarda Serwańskiego. W tej grupie poczesne miejsce zajmują wydawnictwa związane z II wojną światową, zwłaszcza dotyczące Wielkopolski oraz powojenne stosunki polsko-niemieckie.

COLLECTIONS AT THE LIBRARY OF THE MUNICIPAL MUSEUM OF OSTRÓW WIELKOPOLSKI

Keywords: museum, library, library collections, Ostrów Wielkopolski

One of the first tasks undertaken by the organizers of the Municipal Museum of Ostrów Wielkopolski was to create a library. The collections acquired since 1988 include more than 6500 volumes and a similar number of press issues. The most important are books related to Ostrów Wielkopolski and the region as well as publications by people from Ostrów Wielkopolski. The collections are enlarged by memoirs and amateur elaborations. A special attention should be paid to the deposit donated by Zygmunt Wieliczka, an insurgent of the Greater Poland Uprising. He also was a researcher of the process of regaining independence and inclusion of the Greater Poland to the Polish state. An important legacy is professor Edward Serwański's collection which consists mainly of publications related to the Second World War, particularly concerning Greater Poland and the post-war Polish-German relations.